

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

30-ste JAARGANG, NUMMER 5, MEI 1994

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

KLASSENSTRIJD, WAT IS DAT?

In een boek over de theorieën van Marx schreef de Amerikaanse auteur Hal Draper: "Om klassenstrijd te voeren is het volstrekt niet nodig, dat men in de klassenstrijd geloof t, zomin als het nodig om in Newtons wet van de zwaartekracht te geloven om uit een vliegtuig te vallen . . . De arbeidersklasse voert op een gegeven ogenblik strijd omdat het kapitalisme niet in staat is om zijn economische en sociale behoeften te bevredigen of aan zijn verlangens te voldoen. De klassenstrijd wordt niet gevoerd omdat marxisten de arbeiders van de klassenstrijd vertellen. Niets wijst erop, dat arbeiders meer van strijd houden dan wie dan ook. Waar het om gaat is, dat het kapitalisme hen tot de klassenstrijd dwingt en die voor hen tot een doodgewone zaak maakt" 1).

Dit citaat van Draper, dat naar onze mening geen commentaar nodig heeft, troffen wij aan in een belangwekkend artikel in het sinds kort verschijnende kleine Amerikaanse blad "Collective Action" waarop wij in een van de vorige nummers van "Daad en Gedachte" al de aandacht hebben gevestigd. De schrijver van dat opstel houdt zich bezig met allerlei publicaties waarin gesuggereerd wordt, dat het met de strijdbaarheid van de arbeiders - en dan in het bijzonder natuurlijk de strijdbaarheid van de Amerikaanse arbeiders - maar droevig is gesteld. Zij die dat beweren, aldus de schrijver van het artikel, hebben van de klassenstrijd een volstrekt onjuiste opvatting en hebben op wat er zich aan het klassefront afspeelt een totaal verkeerde kijk.

Al degenen die de arbeiders gebrek aan strijdbaarheid of strijdlust verwijten en zij die menen te mogen constateren, dat de klassenstrijd iets 'van het verleden' is, leggen, aldus het artikel in "Collective Action", een verkeerde maatstaf aan en baseren zich op duidelijk waarneembare feiten en gebeurtenissen die op geen stukken na een compleet beeld geven van wat arbeiders doen, hoe zij optreden, wat hun leven beheerst en hoe zij oordelen over hun werkomstandigheden en over de maatschappij.

De schrijver van het artikel houdt zich allereerst bezig met het verschijnsel van het *absentisme*, de omvang van het ziekteverzuim. Zo'n twintig jaar geleden wees de Amerikaan John Zerzan erop, dat de opvallende toename van het ziekteverzuim een duidelijke aanwijzing vormde voor het onbehagen dat de bestaande arbeidsverhoudingen bij de arbeiders teweeg brachten en brengen.

Ziekteverzuim, zo betoogde hij, veroorzaakt niet alleen werkelijk fysieke problemen en stress, het is óók stellig een methode met behulp waarvan de werknemers zich voor korte of langere tijd aan de druk en de misère van het dagelijks werk onttrekken. Het is, aldus Zerzans konklusie, een vorm van verzet, vaak onder omstandigheden waaronder andere vormen van verzet niet wel mogelijk zijn.

1) Hal Draper, "Karl Marx's Theory of Revolution...", deel II, blz. 42.

Met die stelling, zo vervolgt het artikel, heeft Zerzan zich nogal wat kritiek op de hals gehaald. Zijn konklusie zou door niets gerechtvaardigd worden. De grote omvang van het ziekteverzuim waarop hij wees, zou niet meer dan een tijdelijk verschijnsel wezen. Zodra er sprake zou zijn van economische teruggang, aanzienlijke werkloosheid, loonsverlaging en minder sociale zekerheid zou het, aldus de critici, met het absentisme wel gedaan zijn.

Wat, zo vraagt de schrijver van het artikel, gebeurde er toen het bedrijfsleven en de arbeiders inderdaad eind jaren '80, begin jaren '90 met een crisis werden geconfronteerd? Oppervlakkig bekeken kan worden opgemerkt, dat het absentisme de ondernemers heel wat minder zorgen baart dan zo'n vijftien of meer jaren geleden. Daar komt dan ook nog bij dat het aantal stakingen - en dat geldt voornamelijk voor officiële maar ook, zij het in mindere mate voor zogenaamde 'wilde' akties - veel geringer is dan in het jongste verleden, volgens de statistiek zelfs geringer dan ooit in de laatste veertig jaar.

Twintig jaar geleden, aldus het artikel, toonden de arbeiders op niet mis te verstane wijze, een gebrek aan vertrouwen in de officiële organisaties en braken er telkens weer spontane stakingen uit, waarbij strijdvormen werden toegepast die met de traditionele niets van doen hadden, waarbij noch vakbonden noch politieke partijen ook maar één vinger in de pap hadden. Ook dergelijke akties zijn er nu veel minder. Maar, zo vervolgt de schrijver, het is volkomen verkeerd om daaraan de konklusie te verbinden, dat er geen klassenstrijd wordt gevoerd.

Zeker, het is ongetwijfeld zo, dat er minder strijd valt **w a a r t e n e m e n**. Er is minder strijd direkt zichtbaar. Zou het ook kunnen zijn, dat dit hiermee samenhangt, dat allerlei vormen van aktie of verzet als het ware onder de oppervlakte plaats vinden? De artikelschrijver beantwoordt deze vraag zonder aarzelen ronduit bevestigend.

Absentisme noemde Zerzan ooit "verzet tegen werk". Er mag, aldus het artikel, heden ten dage minder ziekteverzuim zijn, er is allerminst sprake van minder verzet tegen werk onder de gegeven omstandigheden en verhoudingen. Wie zich, zoals sommigen gedaan hebben, vrolijk maakt over de zienswijze van Zerzan, die let alleen maar op de **v o r m** die het verzet aannam in de periode waarin hij er over schreef en die gaat volkomen voorbij aan de betekenis van het verzet zelf.

In het artikel worden voorbeelden gegeven. Twee jaar geleden werd er in de New York Times op gewezen dat de zwarte arbeiders die zeer slecht betaalde arbeid in de dienstensector verrichtten op grote schaal het desbetreffende werk waren gaan weigeren. Dat gebeurde dus op een tijdstip dat er van economische teruggang sprake was en op sociale uitkeringen werd gekort. Wat de New York Times signaleerde klopte allerminst met de 'voorspelling' dat er in een tijd van crisis van 'verzet tegen werk' en bepaalde arbeidsverhoudingen wel niets zou worden vernomen.

Maar in het artikel worden nog meer en nog sprekender voorbeelden genoemd. Een ervan gaat over het optreden van de havenarbeiders aan de Amerikaanse oostkust, in het bijzonder over de havenarbeiders in Brooklyn (haven van New York). Het artikel citeert passages uit een onderzoek naar de manier waarop deze arbeiders zich niet zonder succes verweren tegen de gevolgen van het toenemende containervervoer. Zij strijden voor meer vrije tijd zonder loonderving en zien middelen om, wanneer die formeel niet wordt gegeven, via een geringere inspanning of langzaam-aan-akties de werkdruk te verminderen. In het verleden was er een zekere beroepstrots: met hard en inspannend werk verwierven zij in materieel opzicht een bevoorrechte positie. Thans is het zo, dat zij iedere toename van produktiviteit hebben ervaren als strijdig met hun belangen. Zij

weten zich, aldus een onderzoeker, aan het werk met containers aan te passen, maar op een manier die in wezen een vorm van verzet is 2).

Uit een nadere toelichting blijkt dat de havenarbeiders van onder op onafhankelijke (van de traditionele organisaties onafhankelijke) eigen organisaties hebben gevormd die bijvoorbeeld een alternatieve manier van ploegenwisseling hebben ontwikkeld. In feite komt, zegt de rapporteur, dit neer op een vorm van verzet, dat soms individueel, soms collectief is.

Een ander voorbeeld in het artikel gaat over losse en veelal dakloze arbeidskrachten in Portland (in de staat Maine) die zich verzetten tegen ondernemers die van hun ellendige situatie trachten te profiteren. Ondanks hun uitermate zwakke positie zoeken de desbetreffende arbeiders mogelijkheden en middelen om aan de noodzaak van de verkoop van hun arbeidskracht te ontkomen. De vormen van hun verzet onttrekken zich over het algemeen aan directe waarneming. Men moet "insider" wezen om op de keper te kunnen beschouwen wat of er gebeurt.

Buitenstaanders, zo konkludeert de artikelschrijver, zien doorgaans alleen maar wat of een vakbond doet of niet doet, wat voor protesten het vakbondsbeleid soms uitlokt bij de achterban en of dat al dan niet tot stakingen leidt, hetzij officiële, hetzij 'wilde'. Maar iemand die deel uitmaakt van het personeel in kwestie, iemand die als arbeider de situatie van binnen uit kent ziet heel wat meer en weet van de strijd heel wat meer dan zij die alleen maar de buitenkant, alleen maar de duidelijk waarneembare vormen van actie zien.

Die ziet, zegt de artikelschrijver, wat ik 'onzichtbare strijd' noem en momenteel is er in de meeste gevallen juist van deze onzichtbare vorm van strijd sprake. Die strijdvorm, zo gaat hij voort, is er een waaraan de traditionele zogenaamd 'linkse' groepen volkomen voorbijgaan. Voor die groepen bestaat slechts de klassieke, spectaculaire strijdvorm en die vorm van strijd, dat is wat zij onder klassenstrijd verstaan en die strijd is het die zij propageren. Zien zij die traditionele acties niet om zich heen, dan staan zij meteen gereed om van 'windstilte' in de klassenstrijd te spreken of, sterker nog, van de afwezigheid van strijd. Dat komt, omdat zij van klassenstrijd alleen maar beperkt begrip hebben. Tegen dat beperkte begrip keert zich Hal Draper met de woorden die wij aan het begin van dit stuk hebben weergegeven.

2) William Difazio, "Longshoreman: Community and Resistance on the Brooklyn Waterfront" ("Havenarbeiders, hun gemeenschap en hun verzet in Brooklyn")

- 0 -

IS DE PVDA DE SDAP OFWEL IS OMGEKEERD DE SDAP DE PVDA?

De historicus Joh. S. Wijne doet al geruime tijd in verschillende bladen en op verschillende manieren hardnekkige pogingen om duidelijk te maken, dat er in feite geen verschil is tussen de naoorlogse PvdA en de vooroorlogse SDAP. De naam verschilt, aldus Wijne, maar hij zegt het Shakespeare na, dat aan een naam geen enkele betekenis moet worden gehecht. Tientallen jaren lang, praktisch zowat een halve eeuw, heeft men

- een enkele uitzondering daargelaten - volkomen ten onrechte, zo betoogt hij, zijn uiterste best gedaan om de PvdA als iets anders dan de vroegere Sociaal Democratische Arbeiderspartij, als iets volkomen nieuws voor te stellen. Met zekere voldoening constateerde hij onlangs in De Volkskrant dat zowel het partijbestuur als het wetenschappelijk bureau van de partij daar eindelijk van terugkomt.

Een triomf voor de heer Wijne? Zo men wil. Want het gelijk in deze zaak berust ons inziens ongetwijfeld bij hem. De PvdA is inderdaad een voortzetting van de SDAP, maar dat wel in volstrekt andere zin dan hij bedoelt. Volgens Wijne is de PvdA sinds haar oprichting nooit iets anders geweest dan de SDAP voorheen al was.

Wij zijn dat volledig met hem eens, maar met dien verstande, dat de SDAP voorheen al was wat later de PvdA zou zijn. Het gelijk van de heer Wijne is een ander gelijk dan hij veronderstelt.

Als Wijne betoogt, dat de PvdA niet verschilt van de SDAP dan wil hij daarmee zeggen, dat zowel de PvdA als de SDAP moeten worden beschouwd als anti-kapitalistische, anti-burgerlijke partijen, die naar zijn mening hun tijd hebben gehad.

Als wij zeggen, dat de PvdA en de SDAP niet wezenlijk van elkaar verschillen, dan om deze reden dat de PvdA de voortzetting is niet van een anti-burgerlijke partij, zoals Wijne meent, maar integendeel van een b u r g e r l i j k e hervormingspartij, hoe deze zich ook mocht noemen en wat deze van zichzelf ook mocht geloven of althans mocht pretenderen.

In zijn Volkskrant-artikel waarnaar wij zojuist verwezen hebben, wijst Wijne erop, dat ooit Den Uyl "met het van hem bekende vuur beklemtoonde dat de PvdA heel iets anders was dan de SDAP, door de inbreng van de vrijzinnig-democraten en van de christen-radicalen bij de oprichting [van de PvdA] in 1946". Om het ongelijk van Den Uyl aan te tonen merkt Wijne op dat Den Uyl eraan voorbij ging dat de door hem genoemde stromingen de PvdA al lang hadden verlaten. Den Uyl had inderdaad ongelijk, maar wat Wijne tegen hem aanvoert snijdt weinig of geen hout.

Wat tegen het standpunt van Den Uyl (en anderen uiteraard) kan worden ingebracht is dit, dat de toetreding tot de PvdA van een grote meerderheid van hen die voorheen hun politiek tehuis in de Vrijzinnig Democratische Bond (VDB) vonden, niet als de inbreng van iets nieuws kan worden gezien. De SDAP namelijk was - niemand minder dan Saks stelde het vast in 1909 (!) - van de vrijzinnig-democraten nauwelijks te onderscheiden. Er waren, anders gezegd, vrijzinnig-democraten die zich SDAP-er noemden en er waren vrijzinnig-democraten die tot de VDB behoorden. Wat voor nieuws zouden de vrijzinnig-democraten die zich zo noemden hebben kunnen toevoegen aan de vrijzinnig-democraten die niet van hen verschilden, maar zich niet zo noemden? En was het samengaan van de twee groepen in 1946 niet het logische gevolg hiervan dat er praktisch geen verschillen waren?

Saks schreef, dat de SDAP "nauwelijks meer te onderscheiden was van de l i n k e r z i j d e der vrijzinnig-democraten". Inderdaad hun 'rechterzijde' was anders. Die 'rechterzijde', waarvan Oud en Slingenberg de bekendste vertegenwoordigers waren, verliet de PvdA dan ook al spoedig. Niet echter om weer de vaan van de VDB te hijsen, maar omdat zij in feite uit liberalen bestond.

Voor dit historische feit heeft de historicus Wijne geen oog, zomin als hij oog heeft voor het feit waarop Saks de aandacht vestigde. Wie van de voormalige VDB-ers verliet de PvdA? Om welke reden? Hoeveel of hoe weinig waren het naar verhouding? Wijne houdt zich er niet mee bezig.

Dat zij die op een gegeven moment de PvdA de rug toekeerden personen waren die

zich voorheen vrijzinnig-demokraten noemden, betekent volgens Wijne, dat de vrijzinnig-demokraten de PvdA verlieten. Daarvan is geen sprake geweest. En bovendien: zelfs als Joekes en Vondeling, Deering en Daaf Geluk en alle overige ex-VDB-ers vertrokken zouden zijn - wat niet zo is - dan nog zou de PvdA zijn blijven bestaan uit allemaal vrijzinnig-demokraten die zich 'socialist' bleven noemen, net als in de vooroorlogse tijd dat zij nog in de SDAP zaten.

In zijn Volkskrant-artikel schrijft Wijne, dat de PvdA "opnieuw moet worden opgericht". Wat daar achter steekt is dit, dat hij de PvdA en de SDAP voor 'socialistisch' houdt, ofschoon beide in werkelijkheid slechts zogenaamd socialistisch zijn. Dat zogenaamde 'socialisme' is volgens Wijne er de oorzaak van geweest dat de SDAP altijd in een isolement verkeerde en dat er nooit iets terecht is gekomen van de 'Doorbraak' waar de PvdA op mikte, zodat ook de PvdA geïsoleerd bleef. Een zienswijze die al weer weinig rekening houdt met het historische feit, dat na de verkiezingen van 1913 de kabinetsformateur de SDAP ministerzetels aanbood.

De SDAP is geenszins door de overige partijen in het isolement gedrukt op grond van wat zij niet was, zij heeft integendeel tijdelijk zelf voor het isolement gekozen om de nadruk te leggen op dat wat zij pretendeerde.

Hoe dit ook zij, Wijne wil af van wat hij als 'ouderwets sociaal-democratisch gedachtengoed' beschouwt. Als hij van heroprichting van de PvdA spreekt, dan bedoelt hij dat zij samen met D66 en met andere progressieven (van GroenLinks) een progressieve volkspartij moet vormen.

D66, in hoofdzaak gevormd door vooruitstrevende liberalen, bestaat volgens Wijne uit vrijzinnig-democraten. Tot 'andere progressieven' rekent hij met name de in GroenLinks opgegane PPR, waarvan hij beweert - op z'n zachtst gezegd een nog wonderlijker uitspraak voor een historicus - dat deze bij de oprichting van de PvdA in 1946 betrokken was ofschoon de PPR op een veel later tijdstip gevormd werd door radicale katholieken en bij de oprichting van de PvdA daarentegen de progressieve protestantse christenen van de Christelijk Democratische Unie (CDU) betrokken waren. Daarnaast waren er ook progressieve katholieken bij betrokken, echter niet die welke elkaar later terugvonden in de PPR.

Wat het pleidooi voor een 'progressieve volkspartij' betreft, waarvan ook de directeur van de Wiardi Beckman Stichting voorstander is, hebben we dat al niet eerder gehoord? Hebben daar een halve eeuw geleden Banning en Schermerhorn niet voor geijverd en zweefde hun daarbij niet zoiets als wijlen de *Nederlandse Volksbeweging* voor ogen? Als historicus moet Wijne met dat feit toch niet onbekend zijn. Wat hij schijnt te vergeten of vergeten wil is, dat de geschiedenis zich niet in dezelfde vorm herhaalt.

De PvdA is een burgerlijke hervormingsbeweging, die de voortzetting is van die in wezen burgerlijke hervormingsbeweging die zich Sociaal Democratische Arbeiderspartij noemde. Wie zich verdiepen wil in de toekomst van de PvdA of in de toekomst van een 'heropgerichte' PvdA dient zich allereerst rekenschap ervan te geven, dat de hervormingen waarnaar deze beweging(en) streefde(n) tot stand zijn gebracht en hij of zij dient zich vervolgens af te vragen welke konklusie daaruit moet worden getrokken. Het antwoord is minder eenvoudig dan het lijkt. Zoals het arabische spreekwoord zegt: "Voorspellen is moeilijk, vooral als het om de toekomst gaat!"

BOUWVAKARBEIDERS IN BERLIJN BEZETTEN BOUWKRANEN

Onlangs zijn twee engelse bouwvakarbeiders, werkzaam bij een bouwobject in de Germaniastrasse in de Berlijnse wijk Tempelhof ieder in een bouwkraan geklommen en zij hebben vervolgens de voortgang van het werk onmogelijk gemaakt. Met de bezetting van de kranen beoogden zij de uitbetaling van achterstallig loon af te dwingen. Dat is hun ook gelukt. De direktie vroeg assistentie van de politie, maar de ten tonele verschenen agenten hebben niet ingegrepen.

Het bouwwerk waarom het gaat werd uitgevoerd door de nederlandse firma Axlebridge, die dertien britse arbeiders in dienst heeft. Op de bouwplaats wordt ook door duitse arbeiders gewerkt. Voor de aktie van hun britse kollega's hadden deze begrip en sympathie.

Een van de britten, de 30-jarige Colin Hegarty verklaarde tegenover de *Berliner Zeitung*: "Dag na dag worden wij met een kluitje in het riet gestuurd. We maken een werkweek van zestig uur. De firma is ieder van ons al zo'n DM. 7000,— schuldig." Een duitse timmerman voegde daaraan toe: "Wij hebben ook achterstallig loon te vorderen."

Sean Osborn en Tom McLoughlin waren het die de kranen bezetten om de bouwplaats lam te leggen. Dat voerde tot onderhandelingen met de vertegenwoordiger van Olympia Bau GmbH, het bedrijf dat verantwoordelijk is voor het gehele werk. Dezelfde dag nog ontvingen alle arbeiders al vast een bedrag van 500 Mark als voorlopige afbetaling op het verschuldigde loon. Schriftelijk werd het tijdstip vastgelegd waarop het resterende bedrag zou worden uitbetaald. Het ging om een volstrekt spontane aktie waarvoor de patroons onmiddellijk door de knieën gingen.

Op een bouwobject in de wijk Pankow deed zich iets dergelijks voor. Daar dreigden vijftien italiaanse arbeiders met een bezetting van de bouwkransen. Twee italianen dreigden zich uit protest van de top van de kraan naar omlaag te storten. De italiaanse konsul bemiddelde en wist tot een vergelijk te komen.

- 0 -

EEN PAAR WOORDEN OVER ARMOEDE

Ongeveer vijfentachtig jaar geleden schreef de sociaal-democraat Frank van der Goes in het maandblad *De Nieuwe Tijd* twee artikelen over het onderwerp armoede. "Het liefst", zo betoogde hij, "leidt de burgerlijke ekonomie [. .] de klassentegenstellingen, die men rijkdom en armoede noemt, direkt af uit de menselijke natuur." Daar is, constateren wij, sindsdien nog maar weinig verandering ingekomen. Nog niet zo lang geleden is - in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid - door drie economen een onderzoek verricht naar het voorkomen van armoede in Nederland. In *NRC/Handelsblad* van 16 maart j.l. werd aandacht besteed aan het door hen uitgebrachte rapport. In het desbetreffende artikel wordt gezegd:

"In deze studie wordt het beeld bevestigd dat armoede in het algemeen stoelt op persoonlijke eigenschappen, waardoor iemand minder

goed zijn plaats in de maatschappij kan vinden. We naderen met deze conclusie de Amerikaanse opvatting dat armen *losers* zijn die hun armoede aan zichzelf hebben te wijten . . .”

Dat is, met andere bewoordingen, precies hetzelfde als wat - getuige de constatering van Van der Goes - altijd van burgerlijke zijde is beweerd. “Als de arbeider arm is”, zo werd en wordt er gezegd, “dan is dat zijn eigen schuld.” In een tijd van economische depressie, zoals wij nu beleven, wordt daar dan nog aan toegevoegd, dat “een werkloze best zou kunnen werken als hij of zij maar zou willen.”

Dat wat ‘armoede’ heet een maatschappelijk verschijnsel is, dat niet door de menselijke natuur, door menselijke eigenschappen of door menselijke wil of onwil wordt veroorzaakt, dat is een opvatting, of liever gezegd een inzicht dat zelden in burgerlijke kringen wordt aangetroffen. Wanneer wij die opvatting naar voren brengen, wordt ons meer dan eens vrijwel meteen, hetzij op spottende, hetzij op agressieve toon, de vraag gesteld of wij soms bedoelen, dat de ‘armoede’ geproduceerd wordt door het kapitaal. Dat bedoelen wij inderdaad, althans de armoede die er in de huidige samenleving heerst. Want armoede is er ook in andere, ook in niet-kapitalistische samenlevingen.

Armoede echter - we hebben vaker daarop gewezen - is er alleen daàr, waar ook rijkdom is. In een maatschappij waarin iedereen even rijk zou zijn, heerst géén armoede en in een samenleving waarin iedereen even arm is, zoals bijvoorbeeld die welke primitieve volkeren tot voor kort hebben gekend of hier en daar nog kennen, bestaat geen rijkdom. In geen van deze maatschappijen worden de begrippen ‘arm’ en ‘rijk’ gehanteerd. Men kent ze eenvoudig niet.

Armoede, zeiden we, is een maatschappelijk verschijnsel. Dat betekent dat elke maatschappij haar eigen vorm van armoede kent. De ‘rijkdom’ van de feodale adel wordt voortgebracht door de onderdrukte en uitgezogen boeren. Op de ‘armoede’ van die boeren is de ‘rijkdom’ van de adel gebaseerd.

In een kapitalistische samenleving is de ‘armoede’ van de arbeider de voorwaarde voor de ‘rijkdom’ van de kapitalist. Maar we plaatsen hier de woorden ‘armoede’ en ‘rijkdom’ niet zonder reden tussen aanhalingstekens. Want beide begrippen zijn uitermate relatief. Als wij een arbeider ‘arm’ noemen dan wil dat allerminst zeggen dat hij per se behoeftig is. Het wil al evenmin zeggen, dat hij nog altijd in dezelfde omstandigheden verkeert waarin zijn klassegenoten en zijn voorvaders ruim een eeuw geleden verkeerden.

Om het duidelijk te stellen: als een arbeider van honderd jaar geleden de levensomstandigheden van een hedendaagse arbeider zou kunnen zien, dan zou hij hem ‘rijk’ noemen. Omgekeerd zou de hedendaagse arbeider zijn voorgangers van destijds ongetwijfeld ‘arm’ vinden. Maar beiden zouden de fout begaan dat zij in plaats van de ‘armoede’ aan de ‘rijkdom’ te meten, haar meten aan de armoede zelf.

Dat wij hier nog eens nadrukkelijk op het maatschappelijk karakter van ‘rijkdom’ en ‘armoede’ wijzen heeft een reden. De reden is deze, dat de Verenigde Naties een internationale campagne willen starten om de ‘armoede’ de wereld uit te helpen. Het feit op zichzelf al stemt tot nadenken. Hoe nu, vragen wij, kan iets dat volgens de in burgerlijke kringen heersende opinie en volgens burgerlijke ‘wetenschappers’ “in de menselijke natuur ligt”, “op persoonlijke eigenschappen stoelt”, worden uitgebannen? En dat dan nog wel, zoals de bedoeling is, binnen tien jaar? Zoiets te beweren zouden de geleerde economen van een eeuw geleden niet in hun hoofd hebben gehaald. Is er,

vraagt men zich af, het hierboven gesignaleerde rapport ten spijt, sindsdien dan misschien toch iets veranderd? Er is niet zozeer een eind gekomen aan de oude opvattingen dan wel aan de gemoedsrust van de 'rijken', dat wil zeggen aan de gemoedsrust van de heersende klassen. Wat aan de campagne tegen de 'armoede' ten grondslag ligt is *a n g s t*, de angst voor burgeroorlog, de angst voor een opstand van de 'armen' tegen de 'rijken'. Dat zeggen wij niet, dat zeggen de dames en heren die voor een dergelijke campagne pleiten, zonder omwegen zelf.

De heer Max van den Berg, de huidige directeur van de particuliere ontwikkelingsorganisatie Novib, verklaart: "Als er niets gebeurt zal de rekening komen in de vorm van sociale uitbarstingen." Wat moet er om een dergelijke ramp voor de bezitters te voorkomen? Het antwoord van hen die de campagne willen starten, ligt voor de hand. Zij willen de levensstandaard van de 'armen', overal ter wereld verhogen, zodat de bezitters zich wat veiliger zullen voelen.

Een dergelijke verhoging van de levensstandaard is er al meer dan een eeuw voortdurend. Een absolute verhoging wel te verstaan. Er is voor ieder een hogere levensstandaard dan er honderd jaar geleden was. Maar van een *r e l a t i e v e* verhoging is geen sprake. Dat betekent dat met de methode die men denkt toe te passen, de armoede niet verdwijnt.

Zolang er produktieverhoudingen heersen gelijk de kapitalistische waarmee wij thans te maken hebben, produktieverhoudingen die erop neerkomen, dat de loonarbeid het kapitaal vooropstelt en omgekeerd en waarin het derhalve een onontbeerlijke voorwaarde is, dat de arbeider genoodzaakt is zijn arbeidskracht te verkopen, *z o l a n g* zal er armoede zijn. De heer Van den Berg zal ons toch niet willen wijsmaken dat de Verenigde Naties de loonarbeid zouden willen opheffen?

- 0 -

HET SPAANSE ANARCHO-SYNDICALISME LEEFT VAN HET VERLEDEN

Eind vorig jaar publiceerde het Duitse tijdschrift *Die Aktion* een kort verslag van zijn correspondent in Barcelona van een bezoek dat deze had gebracht aan wat de organisatoren de *Internationale Anarchistische Tentoonstelling* hadden genoemd. Wat hij schreef is een onthullend relaas, dat duidelijk laat zien, dat de glorie-dagen van de CNT-FAI voorbij zijn.

Wij hebben ooit in *Daad en Gedachte* betoogd, dat naarmate het kapitalisme de alom heersende produktiewijze in Spanje wordt de betekenis van het anarcho-syndicalisme noodzakelijkerwijze moet afnemen en dat een 'moderne', bij het kapitalisme *h o - r e n d e* vakbeweging ervoor in de plaats moet komen. De schrijver van genoemd verslagje heeft op bedoelde tentoonstelling zijn ogen de kost gegeven. Wat hij heeft gezien is niet anders dan de komplette bevestiging van onze zienswijze.

De organisatoren, zo luidt al dadelijk een van zijn eerste zinnen, hebben een 'brevet van armoede' geleverd. Het was precies zo als wij al hadden gedacht en gevreesd. Het

beeld dat de manifestatie bood, was er een die met het woord 'zelfverheerlijking' kan worden gekarakteriseerd. Er waren kramen en diverse podia waarop zich een en ander afspeelde. Maar aangezien er in het huidige Spanje nauwelijks of geen sprake meer is van een anarchistische praktijk, draaide alles wat er getoond en vertoond werd om het roemrijke anarchistische verleden en om wat men de 'eeuwige anarchistische waarheden' kan noemen.

Direkt bij de ingang, aldus de schrijver, zag men portretten van de grote anarchistische voormannen die vanuit fraaie lijsten neerkeken op het toegestroomde publiek. In de foyer van de expositieruimte waren kleine tentoonstellingen ingericht. Een ervan had betrekking op Francisco Ferrer en zijn vrije onderwijsmethode. Een ander moet beschouwd worden als "een volledig mislukte poging" om de recente geschiedenis te laten herleven middels een willekeurige en zonder enig systeem gekozen aantal kranteknipsels en 'stickers'. Voorts was er - wij volgen uiteraard nog steeds zijn verslag - een groot aantal stands van avantgardebewegingen op het gebied van de kunst die stuk voor stuk met het anarchisme in verband werden gebracht. Dan was er nog een stand van de vrouwenbeweging, maar die was vrijwel 'onzichtbaar' in een achteraf-hoekje van de zaal weggestopt. Zaken die aanleiding zouden hebben kunnen geven of getuigen van kritisch denken schitterden door afwezigheid.

Heel duidelijk bleek volgens de schildering waaruit wij hier putten hoezeer het spaanse anarchisme versplinterd is. Als er één ding is wat door de tentoonstelling werd bewezen, dan wel dit, dat het spaanse anarchisme morsdood is.

Het enige pluspunt van dit alles was volgens de correspondent dat er ondanks alles veel bezoekers naar deze twee weken durende tentoonstelling kwamen en dat de expositie derhalve tot een trefpunt werd en dat personen die elkaar soms in jaren niet hadden gezien of gesproken hier weer met elkaar in contact kwamen. Een minpunt was daarbij natuurlijk dat hun gesprekken in hoofdzaak over het verleden gingen.

- o -

DE KLASSENTEGENSTELLINGEN IN CHINA NEMEN TOE

Geleidelijk maakt in de Chinese Volksrepubliek het staatskapitalisme plaats voor een kapitalisme naar westers model, een kapitalisme dat door de chinese leiders, met een huichelachtig soort terminologie, 'socialistische markteconomie' wordt genoemd. De ontwikkeling gaat gepaard met een reeks van verschijnselen, die zich elders op een vroeger tijdstip eveneens hebben voorgedaan in de periode van wat de oorspronkelijke akkumulatie wordt genoemd.

Kenmerken ervan zijn: een onvoorstelbare roofoverval op de arbeidskracht en een grootschalige trek van het platteland naar de steden, vooral naar die steden waar nieuwe industrieën zijn verrezen, hetzij met chinees, hetzij met buitenlands kapitaal. Onvermijdelijk gevolg van deze ontwikkeling is een grondige wijziging van de klassensamenstelling en een daarmee samenhangende verscherping van de klassentegenstellingen.

Tot aan de overwinning van de chinese bolsjewistische partij en nog tientallen jaren daarna was de landbouw de belangrijkste produktietak en was de overgrote meerder-

heid van de bevolking in de landbouw werkzaam. Met de groei van de industrie en het daarmee verbonden ontstaan van nieuwe produktiewijzen, alsmede de opkomst van een nieuwe klasse van managers, is daarin een grondige wijziging gebracht.

De voor de chinese samenleving typische maatschappelijke tegenstellingen zijn niet langer die tussen boeren en arbeiders enerzijds en een (partij) bureaucratie anderzijds, maar die tussen land- en industrie-arbeiders aan de ene kant en agrarische of industriële ondernemers aan de andere kant. Die tegenstelling is anders en wezenlijk groter dan die uit het voorbije tijdvak.

De groei van de chinese economie is de laatste vijftien jaar, dat wil zeggen sinds het begin van de ingrijpende economische hervormingen, spectaculair geweest. Gemiddeld bedroeg deze jaarlijks bijna 10%. Over het hele jaar 1993 was hij 13,5% en in het eerste kwartaal van dit jaar 12,7%. Die groei voltrok zich hoofdzakelijk in de private sector. De staatssector - aldus het Staatsbureau voor de Statistiek - groeide slechts met 2,2%, de collectieve sector met niet meer dan 32,1%, maar de private sector met maar liefst 79,1%.

De staatssector produceert inmiddels nog maar iets minder dan de helft van de nationale industriële omzet. In 1993 leed ruim een derde (volgens andere berekeningen 49,6%) van de staatsbedrijven verlies. Dat leidde tot ontslagen. De in die sector over-tollige arbeidskrachten zochten en zoeken massaal hun toevlucht in de private sector, waarin weliswaar op grote schaal geïnvesteerd is, maar die dit aantal (nog) op geen stukken na kan opvangen.

Managers van de private bedrijven laten bovendien bij voorkeur personeel (en dan bij voorkeur goedkoop vrouwelijk personeel) ronselen op het platteland. Daar is weliswaar sinds 1980 toenemende welvaart ontstaan maar, zoals daarbij steeds het geval is, welvaart voor een bepaalde categorie, dat wil zeggen: welvaart voor hen die zich ontwikkelden tot agrarische ondernemers.

De arbeidsverhoudingen in de nieuwe private ondernemingen zijn even ten hemel schreiend als die in Groot-Brittannië tijdens het prille begin van het kapitalisme. Jonge meisjes en jonge vrouwen uit de chinese provincie moeten in uit de grond schietende nieuwe fabrieken tegen zéér lage lonen onvoorstelbaar lange arbeidstijden maken en worden in de onmiddellijke omgeving van deze fabrieken gehuisvest in barakken die niet veel meer dan slaapzalen zijn. Hygiënische voorzieningen zijn er nauwelijks. Van enige bewegingsvrijheid is voor hen nauwelijks sprake.

Bij elkaar zijn er miljoenen mannen en vrouwen naar de steden gestroomd. Voor zover zij daar geen vaste arbeid hebben gevonden, zoeken ze met allerlei vormen van markthandel of met bedelarij in leven te blijven. Zij zijn, precies zoals eens de britse paupers aan het begin van de 18e eeuw, de chinese paupers van nu waaruit zich het chinese proletariaat van morgen zal ontwikkelen. Inmiddels vormen de toenemende maatschappelijke tegenstellingen een duidelijke en als zodanig ook gevoelde bedreiging voor de nieuwe heersende klasse.

Het vorige jaar is het aantal stakingen in China voortdurend toegenomen. De arbeiders van de steeds slechter renderende staatsbedrijven en die van nieuwe ondernemingen in de speciale zone in Zuid-China - waar dit soort bedrijven allerlei faciliteiten geniet - hebben voortdurend gestaakt voor loonsverhoging en voor betere arbeidsverhoudingen. Zo hebben bijvoorbeeld 2.000 arbeiders van de in totaal 4.000 van de firma Weiwang, eigendom van een in Hongkong wonende ondernemer, drie dagen met succes gestreden voor meer loon.

In een reportage in *NRC/Handelsblad* werd onlangs geconstateerd dat de chinese arbeiders niet begrijpen dat enkele jaren geleden studenten en intellectuelen - die inmiddels in grote getale in zaken zijn gegaan - hun leven waagden "voor zoiets abstracts als de democratie". De lege rijstkom van de arbeiders - aldus de verslaggever - vormt een veel konkreter reden om in opstand te komen. Daartegen kan weinig worden ingebracht. Niet de strijd tussen studenten en politici, maar die tussen arbeid en kapitaal is het natuurlijke konflikt binnen het kapitalisme.

- o -

BEZETTINGEN EN STAKINGEN IN FRANKRIJK

In maart, april en mei van dit jaar hebben franse arbeiders in diverse bedrijven in zeer verschillende delen van het land en om zeer uiteenlopende redenen nu eens op deze, dan weer op andere wijze actie gevoerd. De ene keer was er sprake van een bedrijfsbezetting, een andere keer werd er gestaakt of gedemonstreerd. Soms was de strijd die zij voerden van korte, soms echter van betrekkelijk lange duur. Nu eens vormde reorganisatieplannen en dreigend banenverlies de directe aanleiding, dan weer werd kracht bij gezet aan loon- of salariseisen.

Zowel stakingen als bedrijfsbezettingen vonden plaats bij de franse posterijen. In héél Frankrijk roerde zich het personeel van de PTT. Maar het werk werd niet overal gelijktijdig neergelegd doch op verschillende tijdstippen met dien verstande dat zodra de actie bij een bepaald sorteercentrum beëindigd werd, het personeel van een ander centrum tot handelen overging. De beweging duurde op die manier weken en maanden achtereen.

Bij het grote sorteercentrum van Clermont Ferrand werd na 42 stakingsdagen het werk op 1 april hervat nadat de directie enkele bescheiden concessies had gedaan. Het sorteercentrum van de Parijse voorstad Trappes werd een week lang bezet. De arbeiders verlangden uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen, verbetering van het schema van de werktijden, vaste benoeming van de tot dusver tijdelijke arbeidskrachten en intrekking van enkele maatregelen van de directie. De bezetting werd opgeheven toen de directie zich tot de rechter wendde om toestemming tot ontruiming door de politie te verkrijgen, alsmede verdrijving van hen die postten bij naburige sorteercentra.

Begin maart bezetten vijftig arbeiders in de Parijse voorstad St. Denis een broodfabriek uit protest tegen een dreigende sluiting. In de laatste week van dezelfde maand kwamen 1.000 arbeiders van Bull in verzet tegen de reorganisatie en de daarmee gepaard gaande ontslagen, alsmede tegen de privatisering van dit bedrijf. Ze bezetten de hoofdingang en de daar achter gelegen hal en dwongen de directeur tot een gesprek en tot toezeggingen.

Bijna de gehele maand maart werd de Renaultfabriek in Fresnes door de arbeiders bezet uit protest tegen het ontslag van een vakbondsvertegenwoordiger, alsmede uit protest tegen het opheffen van bepaalde taken en wijzigingen in de loonschaal. De ontruiming geschiedde op last van de rechter. Vier stakers kregen ontslag.

In het departement Moselle werd de fabriek van Gerlach in Bouzonville - een toeleveringsbedrijf voor de automobiellindustrie - op 28 maart door 320 arbeiders bezet. Ze eisten loonsverhoging, een andere loonschaal en de garantie dat de bestaande

sociale voorzieningen gehandhaafd zouden blijven. De directie klaagde 14 stakers aan wegens 'belemmering van de vrijheid van de arbeid'. Daarop werd de fabriek ontruimd maar de staking duurde voort totdat de directie beloofde dat er geen maatregelen tegen de stakers zouden volgen. Inmiddels vond de staking navolging bij de overige, door heel Frankrijk verspreide fabrieken van dezelfde onderneming.

In Vierzon in midden-Frankrijk werd in april acht dagen lang gestaakt bij het bedrijf Case. Tijdens de staking bezetten de arbeiders het plaatselijk station, gijzelden ze de directeur van de fabriek en blokkeerden ze sommige straten en de spoorlijn met materiaal van publieke werken, dat in deze fabriek wordt geproduceerd. De actie was een protest tegen het dreigende ontslag van in totaal 1.400 werknemers in alle fabrieken van deze onderneming tezamen. Het werk werd hervat nadat werd toegezegd, dat over een deel van de stakingsdagen het loon zou worden doorbetaald en dat er geen verdere maatregelen zouden volgen.

Half april werd er een dag gestaakt bij het openbaar vervoer in Parijs. De staking was praktisch algemeen. Het was een protest tegen reorganisaties en tegen privatisering van bepaalde diensten. Het was tevens een protest tegen de aanstelling van tijdelijke arbeidskrachten voor de spitsuren, een maatregel die bedoeld was om de loonkosten te drukken. Na de staking volgden korte stakingen bij bepaalde onderdelen en een tweede algemene staking van 24 uur.

Begin mei legden de arbeiders van de in Creil en in Parijs gevestigde fabrieken van Chausson het werk neer omdat de directie bepaalde beloften niet was nagekomen.

Eveneens begin mei blokkeerde het personeel van de regelkamer van de kerncentrale van Belleville in het departement Cher gedeeltelijk de energieproductie om kracht bij te zetten aan hun looneisen. In Bordeaux legden bij het dagblad *Sud-Ouest* 400 arbeiders verscheidene keren het werk neer tegen het dreigende ontslag van 150 man als gevolg van reorganisatie. De directie reageerde met een uitsluiting, die echter ongedaan werd gemaakt op last van de officiële bemiddelaar. Daarop volgden nieuwe onderhandelingen.

In het zuidfranse Gardanne en in de Cevennen werden installaties van mijnen door 200 mijnwerkers in brand gestoken en vernield uit protest tegen de import van kolen. Het kolendepot van een centrale bij Grenoble werd om dezelfde reden in brand gestoken door mijnwerkers uit La Mure.

Half mei staakten 900 van de tweeduizend matrozen van de maatschappij S.N.C.M. die scheepvaartverbindingen in de Middellandse Zee onderhoudt. Ze verzetten zich tegen wijzigingen van de arbeidsverhoudingen. De actie duurde verscheidene dagen.

In zuidwest-Frankrijk waar 330 arbeiders van de franse multinational St. Gobain al sinds januari in staking waren uit protest tegen de dreigende sluiting van de cellulosefabriek in Tartas werden op 16 mei door een aantal van hen de kantoren van een zusterfabriek nabij Bordeaux geplunderd.

Het bovenstaande overzicht is door franse kameraden samengesteld aan de hand van kranteberichten die praktisch altijd zeer onvolledige informatie bevatten. Omtrent de afloop van verscheidene acties is dientengevolge weinig bekend. Mogelijk is het overzicht om deze reden ook onvolledig. Dat verscheidene bedrijfsbezettingen en stakingen gericht zijn tegen fabriekssluitingen of banenverlies wegens reorganisatie werpt licht op de heersende economische situatie. Desondanks geven de franse arbeiders blijk van een strijdbaarheid die uiteraard uit de voor hen dreigende werkloosheid moet worden verklaard. In sommige gevallen leveren zij een wanhopige strijd met de rug tegen de muur.